

Valstybinė lietuvių kalbos komisija

2014 metų veiklos ataskaita

Turinys

Valstybinė lietuvių kalbos komisija	3
Kalbos komisijos veikla pagal nustatytas funkcijas	
1. Koordinuoja ir administruoja kalbos programas	4
2. Teikia Seimui, Respublikos Prezidentui, Vyriausybei, ministerijoms ir kitoms institucijoms siūlymus ir išvadas dėl kalbos politikos, Valstybinės kalbos įstatymo įgyvendinimo, teisės aktų kalbos ir (ar) terminijos	6
3. Nustato lietuvių kalbos tvarkybos kryptis, nagrinėja visuomenei svarbius kalbos kultūros, kalbos vartosenos ir norminimo klausimus ir priima dėl jų sprendimus, užtikrina kalbos normų sklaidą	7
Nutarimai ir protokoliniai nutarimai	7
Įvairių kalbos klausimų svarstymas pakomisių posėdžiuose	7
Ekspertinės išvados raštu įvairiais kalbos klausimais	8
Kalbos konsultacijų banko pildymas	8
Terminų banko informacinės ir organizacinės sistemos administravimas	8
Kalbos normų ir kitos kalbinės informacijos skelbimas Kalbos komisijos svetainėje	9
4. Vertina ir tvirtina norminamuosius kalbos veikalus, terminijos šaltinius, teisės aktų terminus, konsultuoja institucijas ir asmenis terminų tvarkybos klausimais	9
Teisės aktų terminų derinimas vieno langelio principu	10
Bendradarbiavimas su ES institucijomis terminijos klausimais	10
5. Rūpinasi lietuvių kalbos diegimu į informacines technologijas	10
6. Skelbia rekomendacijas dėl svetimžodžių atitikmenų, rūpinasi kalbos paveldu – tarmių ir etninių vietovardžių išsaugojimu, raštijos paminklų publikavimu ir kt.	11
7. Rūpinasi kalbos būkle švietimo įstaigose, visuomenės informavimo priemonėse, leidyboje, mokslo veikloje, viešajame gyvenime ir kitose srityse	12
Vadovėlių kalbos taisyklingumo vertinimas	12
Studijų ir mokslo kalbos dalykai	12
Kiti su švietimo sritimi susiję darbai	13
Kalbos konsultacijos internetu ir telefonu	14
Visuomenės kalbiniam švietimui skirtos priemonės	14
8. Bendradarbiauja su Kalbos inspekcija ir kalbos tvarkytojais, teikia konsultacijas kalbos vartosenos ir kalbos politikos klausimais	15
9. Įgyvendina kitas teisės aktų nustatytas funkcijas	16
Priedai:	
1 priedas. Valstybinės kalbos norminimo, vartojimo, ugdymo ir sklaidos 2006–2015 m. programa (2.9)	18
2 priedas. Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programa (2.1)	23
3 priedas. Ekspertų posėdžiai	26
4 priedas. Recenzuoti leidiniai	30
5 priedas. Kalbos komisijos posėdžiai	33
6 priedas. Terminų banke 2014 m. paskelbti valstybės institucijų teisės aktų aprobuotų, teiktinų ir neteiktinų terminų straipsniai ir jų rinkiniai	37

Valstybinė lietuvių kalbos komisija

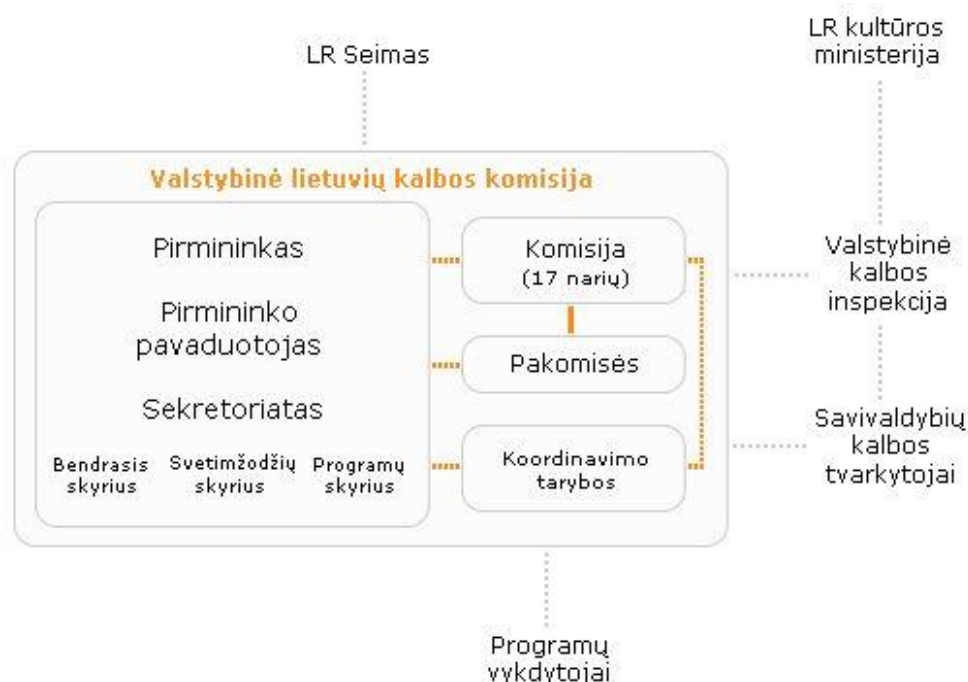
Valstybinė lietuvių kalbos komisija (toliau – Kalbos komisija) yra Lietuvos Respublikos Seimo įsteigta valstybės įstaiga. Jos veiklos pobūdis, uždaviniai, funkcijos ir sandara nustatyti 2001 m. lapkričio 20 d. Lietuvos Respublikos Valstybinės lietuvių kalbos komisijos įstatyme (Žin., 2001, Nr. 102-3628; Nr. 83-2985, 115-4281) ir Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Seimo 2004 m. gegužės 11 d. nutarimu Nr. IX-2232 (Žin., 2004, Nr. 81-2887; 2012, Nr. 51-2532).

Kalbos komisiją sudaro 17 Seimo skiriamų narių – aukštųjų mokyklų dėstytojų, mokslo institutų, kultūros įstaigų darbuotojų. Iš jų etatiniai darbuotojai yra 2 – Kalbos komisijos pirmininkas ir pavaduotojas. Kalbos komisijos nutarimai ir kiti sprendimai kalbos klausimais priimami Kalbos komisijos posėdžiuose.

2012 m. gegužės 24 d. nutarimu Nr. XI-2035 Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino 2012–2017 m. kadencijos Kalbos komisijos sudėtį. Kalbos komisijos pirmininkė – doc. dr. Daiva Vaišnienė.

Kalbos komisijos sekretoriatas rengia nutarimų ir rekomendacijų projektus, kitą komisijos ir pakomisių posėdžiuose svarstomą medžiagą, atlieka kalbos programų koordinavimo ir administravimo darbus, administruoja Lietuvos Respublikos terminų banko informacinę ir organizacinę sistemą, tvarko Kalbos konsultacijų banką, konsultuoja visuomenę įvairiais kalbos klausimais, rūpinasi kalbinės informacijos sklaida.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos sandara ir ryšiai su kitomis institucijomis

Kalbos komisijos 2014 m. veikla pagal nustatytas funkcijas

1. Koordinuoja ir administruoja kalbos programas

2014 m. toliau vykdytos Valstybinės kalbos norminimo, vartojimo, ugdymo ir sklaidos 2006–2015 m. programa (kodas 2.9), Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programa (kodas 2.1) ir programa „Teisinė ir administracinė valstybinės kalbos priežiūra“ (kodas 1.5). Sprendimus dėl kalbos programų vykdymo eigos, tvarkos ir finansavimo priima Kalbos programų koordinavimo taryba, programų koordinavimo ir administravimo darbus atlieka Kalbos komisijos Programų skyrius.

Vykdamas Valstybinės kalbos norminimo, vartojimo, ugdymo ir sklaidos 2006–2015 m. programą ypač daug dėmesio skirta valstybinės kalbos funkcionalumui viešajame gyvenime skatinti, mokslo kalbos būklei įvertinti, efektyviam visuomenės kalbiniam švietimui ir ugdymui užtikrinti, kalbos mokslo ir taikomiesiems tyrimams bei jų rezultatų plėtrai (*žr. 1 priedą*).

Svarbiausi pagal šią programą atlikti darbai:

Mokslo ir enciklopedijų leidybos centro išleistas paskutinis Kalbos komisijos užsakymu rengtos pasaulio vietovardžių žodynų serijos tomas „Pasaulio vietovardžiai. Azija. (Kambodža–Vietnamas)“;

sukurto žodynų „Pasaulio vietovardžiai. Amerika“ ir „Pasaulio vietovardžiai. Afrika. Antarktida. Australija. Okeanija“ elektroninės duomenų bazės ir paieškos sistemos;

baigtas lietuvių kalbos būklės aukštosiose universitetinėse mokyklose tyrimas, kurio tikslas – įvertinti 2010–2012 m. išleistus aukštųjų mokyklų ir kt. leidyklų vadovėlius, 2013 m. apgintus magistro darbus ir 2010–2012 m. apgintų daktaro disertacijų santraukas kalbos taisyklingumo aspektu;

remtas specialybės kalbos dėstymas aukštosiose universitetinėse mokyklose;

remti valstybinės kalbos kursai kitakalbiams Lietuvos gyventojams ir imigrantams iš trečiųjų šalių;

išleisti trys ne tik kalbinei bendruomenei, bet ir mokytojams, mokiniams, studentams aktualūs Lietuvių kalbos instituto leidiniai: K. Vosylytės „Palyginimų žodynas“, Ž. Markevičienės ir kt. „Vidiškių šnektos žodynas“ ir serijos „Lietuvių kalbos tarmės mokyklai“ knyga „Rytų aukštaičiai panevėžiškiai“ su kompaktine plokštele;

Lietuvių kalbos institute baigtas rengti lietuvių kalbai ir kultūrai reikšmingas senosios raštijos paminklas – Friedrichui Wilhelmui Haachui priskiriamo rankraštinio vokiečių–lietuvių kalbų žodyno (XVIII a. pr.) mokslinis leidimas;

aukštųjų universitetinių mokyklų, kolegijų, apskričių, valstybinės reikšmės ir savivaldybių viešosioms bibliotekoms nupirkti 30 pavadinimų 934 lituanistiniai leidiniai;

remti kalbinio švietimo ir sklaidos projektai: žurnalo „Gimtoji kalba“ teminių puslapių „Lietuvių bendrinės kalbos funkcionavimas, normos ir jų kaita“ rengimas ir publikavimas, Visagino visuomeninės televizijos „Russkaja volna“ kiekvienos darbo dienos žinių santraukos lietuvių kalba rengimas, šviečiamoji televizijos laida „Žodis – ne žvirblis“.

Valstybinės kalbos norminimo, vartojimo, ugdymo ir sklaidos 2006–2015 m. programą vykdė 25 institucijos (38 projektai) (*žr. 1 priedą*).

Iš Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programos lėšų remti tyrimai, padėsiantys tiksliau įvertinti dabartinės kalbos ir jos atmainų padėtį, numatyti kalbos raidos procesus ir planuoti kalbos tvarkybą (*žr. 2 priedą*).

Svarbiausi pagal šią programą atlikti darbai:

Lietuvos edukologijos universitete baigtas vykdyti lietuvių kalbos sintaksės normų ir rekomendacijų santykio su dabartine vartoseną mokslinis tyrimas. Jo pagrindu bus peržiūrėtos sintaksės normos ir prireikus parengtos rekomendacijos visuomenei;

Lietuvių kalbos instituto svetainėje paskelbtas ne tik dabartinės kalbos tyrėjams ir redaktoriams, bet ir visiems vartotojams aktualus leidinys „Administracinės kalbos aktualijos“;

parengtas pagal Kalbos komisijos 2011–2012 m. remtą mokslinį tyrimą „Europos Sąjungos dokumentų kalbos tyrimas“;

pradėti vykdyti keli ypač aktualūs dabartinės kalbos (kirčiavimo polinkių, svetimžodžių funkcionavimo lietuvių bendrinėje kalboje, terminijos raidos), bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų sąveikos ir kaitos tyrimų moksliniai projektai.

Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programą vykdė 4 institucijos (12 projektų) (*žr. 2 priedą*).

Iš programos „Teisinė ir administracinė valstybinės kalbos priežiūra“ finansuota Kalbos komisijos sekretoriato veikla.

Koordinuodama ir administruodama programas Kalbos komisija atliko 117 viešųjų pirkimų procedūrų, įvertino projektų vykdytojų pateiktas 126 ketvirčių, 31 metinę ir 21 baigiamąją ataskaitas. Suorganizuota 110 metinių ir baigiamųjų ataskaitų ekspertizių, 80 vertinti pateiktų leidinių rankraščių ekspertizės, gautos 176 recenzijos (*žr. 4 priedą*).

Atlikti kiti organizaciniai darbai: surengti 9 Kalbos programų koordinavimo tarybos posėdžiai (*žr. 1 priedą*), 82 ekspertų posėdžiai (*žr. 3 priedą*), tvarkyta 20 dokumentų registru, parengti 266 raštai programų vykdytojams.

Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 827 (2011 m. balandžio 20 d. nutarimo Nr. 480 redakcija) patvirtinta Strateginio planavimo metodika, parengta Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2013 metų veiklos ataskaita. Joje aptarta vykdyta veikla ir pasiekti rezultatai, pateikta išsami informacija apie vertinimo kriterijų įvykdymą. Iš šios ataskaitos matyti, kad dauguma efekto, rezultato ir produkto kriterijų įvykdyti 100 procentų.

Kalbos programų lėšos

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2014 m. vasario 12 d. nutarimu Nr. 137 kalbos programų darbams atlikti skyrė 2755 tūkst. Lt, iš jų:

Valstybinės kalbos norminimo, vartojimo, ugdymo ir sklaidos 2006–2015 m. programai – 1253 tūkst. Lt;

Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programai – 400 tūkst. Lt;

programai „Teisinė ir administracinė valstybinės kalbos priežiūra“ – 1102 tūkst. Lt (darbo užmokestis – 683 tūkst. Lt, soc. draudimo įmokos – 211,6 tūkst. Lt, prekės ir paslaugos – 207,4 tūkst. Lt).

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2014 m. lapkričio 19 d. nutarimu Nr. 1289 patikslino Kalbos komisijos asignavimų paskirstymą pagal programas (iš 2.1 ir 2.9 programų perkelta 20 tūkst. Lt (atitinkamai 8 tūkst. Lt ir 12 tūkst. Lt) į 1.5 programą).

2014 m. skirtos lėšos panaudotos pagal paskirtį. Dauguma 2.1 ir 2.9 programų priemonės vykdančių institucijų skirtus asignavimus panaudojo 100 procentų. Kauno technologijos universitetas, Vilniaus universitetas, Lietuvos edukologijos universitetas, Klaipėdos universitetas ir Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija Kalbos komisijai grąžino 2,75 tūkst. Lt. Kauno technologijos universitetas nepanaudojo 2,6 tūkst. Lt dėl KTU Panevėžio technologijų ir verslo fakulteto pakoreguotų studijų programų, likusios aukštosios mokyklos – 0,15 tūkst. Lt dėl sąmatos sumų apvalinimo tūkstančiais Lt. Institucijų nepanaudotos lėšos grąžintos Lietuvos Respublikos finansų ministerijai.

2. Teikia Seimui, Respublikos Prezidentui, Vyriausybei, ministerijoms ir kitoms institucijoms siūlymus ir išvada dėl kalbos politikos, Valstybinės kalbos įstatymo įgyvendinimo, teisės aktų kalbos ir terminijos

Lietuvos Respublikos Seimui pateikta pastabų dėl Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos konstitucinio įstatymo projekto (Nr. XIIP-558), dalyvauta jį svarstant Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto posėdžiuose.

Seimo prašymu pateikta išvada dėl dviejų Lietuvos Respublikos vardų ir pavardžių rašymo dokumentuose įstatymų projektų (Nr. XIIP-1653 ir Nr. XIIP-1675). Išvada pristatyta Švietimo, mokslo ir kultūros, Užsienio reikalų, Žmogaus teisių komitetų posėdžiuose, taip pat dalyvauta Teisės ir teisėtvarkos komiteto rengtuose klausymuose.

Nepritarta Valstybinės kalbos įstatymo 16 straipsnio ir Civilinio kodekso 2.40 straipsnio nuostatų dėl juridinių asmenų pavadinimų atitikties lietuvių bendrinės kalbos normoms keitimo projektui, kuriuo numatyta įteisinti kitų kalbų vartojimą tuose pavadinimuose. Argumentai dėl siūlomų pakeitimų nepagrįstumo išdėstyti Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos surengtame pasitarime. Atsižvelgdama į Kultūros ministerijos teikimą Vyriausybė nepritarė minėtoms įstatymų pataisoms.

Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai pateiktas siūlymas tikslinti Reklamos įstatymo 2, 12, 24 ir 26 straipsnių pakeitimo įstatymo projekte apibrėžiamą iškabos sąvoką. Vyriausybė, teikdama projektą Seimui, į Kalbos komisijos siūlymą neatsižvelgė.

Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetui pateikta pastabų dėl Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-4088(4) terminų.

Vidaus reikalų ministerijai pateikta pastabų dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimo Nr. 875 „Dėl Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ projekto. Pasiūlyta patikslinti kelis taisyklių punktus, kuriuose reglamentuojamas valstybinės ir kitų kalbų vartojimas.

Atsižvelgdama į Kalbos komisijos kreipimąsi, Vidaus reikalų ministerija parengė Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projektą „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. balandžio 3 d. nutarimo Nr. 281 „Dėl teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę patvirtinančio pažymėjimo ir Lietuvių kilmę patvirtinančio pažymėjimo išdavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. kovo 30 d. nutarimo Nr. 198 „Dėl teisės į Lietuvos Respublikos pilietybę išsaugojimo patvirtinančių dokumentų išdavimo“ ir jį keitusių nutarimų pripažinimo netekusiais galios“ pakeitimo“. Nutarimai leidžia prašymą atkurti pilietybę ar išduoti lietuvių kilmės pažymėjimą pildančiam asmeniui savo vardą ir pavardę iš kelionės ar kito asmens tapatybės dokumento rašyti vartojant savitąsias lietuviškas raides a, e, i, u, ū, è, č, š, ž (iki šiol tokios galimybės nebuvo).

Pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 10 d. nutarimo Nr. 715 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų, gyvenamųjų vietovių ir gatvių valstybės registro reorganizavimo ir Lietuvos Respublikos adresų registro įsteigimo“ pakeitimo“ projektui.

Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas informuotas, kad su Valstybine lietuvių kalbos komisija ne visada derinami ministerijų ir kitų institucijų bei įstaigų Vyriausybei teikiami teisės aktų projektai, kuriuose yra valstybinės kalbos vartojimą reglamentuojančių nuostatų. Komitetas pasiūlė į Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamente nurodytų institucijų, su kuriomis turi būti derinami tam tikri teisės aktų projektai, sąrašą įrašyti Kalbos komisijai. Vyriausybės kanceliarijoje surengtame pasitarime pritarė komiteto siūlymui, nutarta Teisingumo ministerijai pasiūlyti parengti Vyriausybės reglamento papildymo projektą. Tačiau pataisytame Vyriausybės reglamente institucijų, su kuriomis turi būti derinami Vyriausybei teikiami teisės aktų projektai, sąrašas nebeteikiamas.

3. Nustato lietuvių kalbos tvarkybos kryptis, nagrinėja visuomenei svarbius kalbos kultūros, kalbos vartosenos ir norminimo klausimus ir priima dėl jų sprendimus, užtikrina kalbos normų sklaidą

Nutarimai ir protokoliniai nutarimai

2014 metais įvyko 82 ekspertų pakomisių posėdžiai (žr. 3 priedą), 8 Kalbos komisijos posėdžiai (žr. 5 priedą).

Priimti 6 nutarimai:

Nr. N-1 (150) „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. rugpjūčio 28 d. nutarimo Nr. 63 „Dėl Lietuvos vietovardžių sąrašo“ pakeitimo ir papildymo“

Nr. N-2 (151) „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2004 m. spalio 28 d. nutarimo Nr. N-10 (99) „Dėl Europos Sąjungos bendrosios valiutos pavadinimo lietuvių kalboje“ papildymo“

Nr. N-3 (152) „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. gruodžio 18 d. nutarimo Nr. 68 „Dėl Didžiųjų kalbos klaidų sąrašo“ pakeitimo“

Nr. N-4 (153) „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. rugpjūčio 28 d. nutarimo Nr. 63 „Dėl Lietuvos vietovardžių sąrašo“ papildymo“

Nr. N-5 (154) „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 2000 m. kovo 2 d. nutarimo Nr. 1 (75) „Dėl sanskrito vardų ir terminų rašymo“ pakeitimo“

Nr. N-6 (155) „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. rugpjūčio 28 d. nutarimo Nr. 63 „Dėl Lietuvos vietovardžių sąrašo“ pakeitimo“

Priimti 6 norminamieji rekomendacinio pobūdžio protokoliniai nutarimai:

Nr. PN-1 „Dėl Specialybės kalbos programos pakeitimo“

Nr. PN-2 „Dėl rekomendacijos „Dėl dekoratyvinių augalų lietuviškų pavadinimų (R–S)“

Nr. PN-3 „Dėl rekomendacijos „Dėl dekoratyvinių augalų lietuviškų pavadinimų (Š–Ž)“

Nr. PN-4 (k-16.2) „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2005 m. lapkričio 10 d. rekomendacijos Nr. R-12 (k-16) „Dėl kai kurių prievieksmių kirčiavimo“ pakeitimo ir papildymo“

Nr. PN-5 „Dėl kai kurių šeimų vabalų (*Insecta: Coleoptera*) lietuviškų pavadinimų“

Nr. PN-6 „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2010 m. spalio 28 d. protokolinio nutarimo „Dėl Svetimžodžių atitikmenų sąrašo“ papildymo“

Įvairių kalbos klausimų svarstymas pakomisių posėdžiuose

Žodyno pakomisėje (5 posėdžiai) apsvarstyti „Bendrinės lietuvių kalbos žodyno“ raidžių B, C, H, J, O straipsniai. Žodyno rengėjoms pateikta pastabų dėl žodžių vertinimo, žodžių apibrėžčių formuluočių, iliustracinių sakinių, sinonimų, lygiaverčiais variantais laikomų porų teikimo. Į žodyną pasiūlyta įtraukti naujų žodžių.

Apsvarstyta Svetimžodžių atitikmenų sąrašo, priimto 2010 m. spalio 28 d. protokoliniu nutarimu, papildymas (žr. 6 skyrių).

Vardyno pakomisė (5 posėdžiai) pasiūlė Lietuvos vietovardžių sąrašą (patvirtintą Kalbos komisijos 63-uoju nutarimu) papildyti etnografinių regionų pavadinimais, tyrė vietų vardų klausimus (dėl kaimų, upės, miesto dalies, tiltų vardų), taip pat probleminius asmenų vardų ir pavardžių sudarymo ir trumpinimo klausimus. Kartu su kviestiniais ekspertais žodyno „Pasaulio vietovardžiai“ redakcijos teikimu svarstė kai kurių Azijos kalbų vietovardžių transkribavimo klausimus, II tomo jungtinio teksto dalis.

Jungtiniuose Vardyno ir Gramatikos pakomisių posėdžiuose (2) svarstytos kitų kalbų asmenvardžių vartojimo teismo dokumentuose nuostatos, aptarti L. Pažūso monografijoje „Kalba ir vertimas“ įvardyti kitų kalbų asmenvardžių vartojimo polinkiai.

Tarties ir kirčiavimo pakomisė (1 posėdis) patikslino kai kurių prieviksnių kirčiavimo normas, apsvartė probleminius bendrinių žodžių (teikė „Bendrinės lietuvių kalbos žodyno“ rengėjai) ir tikrinių žodžių (teikė Piliečių vardų tyrimo grupė) klausimus.

Kalbos technologijų pakomisė (1 posėdis) Skaitmeninės darbotvarkės tarybos prašymu susipažino su 2009–2013 m. vykdytų projektų, susijusių su lietuvių kalbos plėtra informacinėse technologijose, rezultatais ir vadovaudamasi Lietuvių kalbos plėtros informacinėse technologijose 2014–2020 m. gairėmis nustatė projektų, siūlomų įgyvendinti pagal programą „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“, prioritetus.

Laikinosios „Vertimo vadovo“ pakomisės posėdžiuose (4) apsvartyta galutinė „Europos Sąjungos institucijų vertimo vadovo“ I dalies redakcija (išleista 2014 m.), taip pat pirmoji II dalies redakcija.

Apie Terminologijos pakomisės darbą žr. 4 skyriuje, Vadovėlių vertinimo pakomisės – 7 skyriuje.

Ekspertinės išvados raštu įvairiais kalbos klausimais

Per metus parengta ir raštu pateikta apie 230 ekspertinių išvadų dėl asmenvardžių (daugiausia dėl ketinamų keisti vardų ir pavardžių), vietovardžių (dėl jų norminių formų; vietovardinės kilmės gatvių pavadinimų, dėl atkuriamų kaimų vardų ir kt.), įstaigų pavadinimų, žodžių, junginių taisyklingumo, žodžių ir sakinių prasmės aiškinimo ir kt.

Per praėjusius metus Kalbos komisiją pasiekė kur kas daugiau prašymų dėl gyvenamųjų vietovių vardų nei ankstesniais metais – iš viso atsakyta dėl 53 kaimų ir miestelių vardų 10 savivaldybių. VĮ Registrų centro Adresų registro departamento prašymu Kalbos komisija patikslino 21 pavadinimo kirčiavimą.

Kalbos konsultacijų banko pildymas

Kalbos konsultacijų bankas – Kalbos komisijos svetainėje *VLKK.lt* skelbiama telefonu, elektroniniu paštu ir internetu gaunamų klausimų ir parengtų atsakymų duomenų bazė.

Kalbos konsultacijų banko bazė 2014 m. papildyta 579 naujais įrašais (dabar jame per 11 500 antraštinių žodžių), redaguota 1730 įrašų. Banko įrašai buvo tikslinami, pildomi atsižvelgiant ir į lankytojų atsiliepimus.

Konsultacijų banko lankytojai 2014 metais daugiausia ieškojo informacijos linksnių vartojimo, įterpinių skyrybos, svetimų žodžių, juridinių asmenų pavadinimų rašybos klausimais.

Terminų banko informacinės ir organizacinės sistemos administravimas

Lietuvos Respublikos terminų banko (LRTB) informacinės ir organizacinės sistemos administravimas pavestas Kalbos komisijos sekretoriato Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis skyriui. Per metus LRTB (svetainėje *terminai.vlkk.lt*) paskelbti 1288 aprobuoti teisės aktuose vartojami ar teikiami vartoti terminų straipsniai (171 terminų straipsnių rinkinys), taip pat 5 teiktini (2 terminų straipsnių rinkiniai) ir 4 neteiktini (1 terminų straipsnių rinkinys) teisės aktų ar kitų dokumentų terminų straipsniai.

Be teisės aktų terminų, pateiktų valstybės institucijų, į LRTB 2014 m. įtraukta 1530 Kalbos komisijos protokolinais nutarimais rekomenduojamų arba teigiamai įvertintų botanikos ir zoologijos nomenklatūros lietuviškų pavadinimų: 1025 augalų pavadinimai, 471 vabalų pavadinimas, 34 žuvų pavadinimai. LRTB jie paskelbti kaip teiktini.

Iš viso 2014 m. pabaigoje LRTB sudarė 214865 terminų straipsniai: 10618 aprobuotų, 203078 teiktini, 1169 neteiktini terminų straipsniai.

Tikrintos, tikslintos, pildytos į LRTB pateiktų terminų straipsnių (jų rinkinių) ekspertizės. Į LRTB sistemą surašytos Terminologijos pakomisės posėdžių pastabos (dėl daugiau kaip 1300 terminų straipsnių).

2014 m. atliekant LRTB informacinės sistemos priežiūrą palaikyti ryšiai su Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos technologijų ir telekomunikacijų departamentu. Buvo surengtas pasitarimas su Seimo kancleriu Jonu Mileriumi, vėliau su Informacijos

technologijų ir telekomunikacijų departamento direktoriumi Jurgiu Bridžiumi dėl galimybės atnaujinti LRTB informacinę sistemą.

Siekiant užtikrinti LRTB skelbiamų duomenų (ypač aprobuotų terminų straipsnių) patikimumą, buvo nuolat bendradarbiaujama su valstybės institucijomis – terminų straipsnių teikėjomis, reaguota į gaunamas LRTB vartotojų pastabas. Pagal pateiktas valstybės institucijų terminijos komisijų, taip pat Terminų banko vartotojų pastabas ir siūlymus taisyti terminų straipsniai: tikslinti ir (arba) keisti terminai (prieš tai suderinus teisės aktų nustatyta tvarka), tikslintos šaltinių nuorodos, tikslintos, pildytos ir (ar) redaguotos sąvokų apibrėžtys, taisyti korektūros, kirčiavimo riktai ir kt. (apie 1200 terminų straipsnių). Institucijų terminijos komisijų atstovai raštu ir žodžiu konsultuoti duomenų pateikimo į LRTB klausimais.

Kalbos normų ir kitos kalbinės informacijos skelbimas Kalbos komisijos svetainėje

Kalbos komisijos nutarimai ir rekomendacijos skelbiami svetainėje *VLKK.lt*. Atnaujinti ir nuolat pildyti beveik visi svetainės skyriai (sukurti nauji skyriai – „Terminų bankas“, „Piliečių vardų sąvadas“, „Pasaulio vietovardžiai“; nauji poskyriai „Rašyba. LKRS turinys“, „Bendradarbiavimas. Nacionalinio diktanto konkursas“). Per metus svetainėje paskelbta 210 naujienų pranešimų, prenumeratoriams išsiųsti 25 naujienų pranešimai, apklausose pateikti 34 klausimai (apie didžiųjų kalbos klaidų aktualumą, nacionalinio diktanto ypatumus, kirčiuoklę, svetimžodžių atitikmenis). Lankytojai sukūrė 113 diskusijų temų.

Svetainę *VLKK.lt* per 2014 metus aplankė daugiau kaip 584 tūkst. unikalių lankytojų (apsilankymų – apie 1,4 mln.). Peržiūrėta apie 4,9 mln. svetainės puslapių rodinių.

Metų pabaigoje pradėti svetainės *VLKK.lt* atnaujinimo darbai. Patikslintas svetainės medis, sukurta patogesnė paieškos sistema, svetainė bus pritaikyta mobiliesiems įrenginiams.

Lietuvos piliečių vardų sąvadas ir teisės aktų nuostatos dėl asmenvardžių skelbiamos pasvetainėje *vardai.vlkk.lt*. Ją per metus aplankė 55 tūkst. unikalių lankytojų (apsilankymų – apie 70 tūkst.), peržiūrėta apie 383 tūkst. svetainės puslapių rodinių.

Sukurta ir gegužės 8 d. lankytojams atverta pasvetainė *pasaulio-vardai.vlkk.lt*. Į ją perkelta Kalbos komisijos iniciatyva Mokslo ir enciklopedijų leidybos centro parengto žodyno „Pasaulio vietovardžiai“ pirmųjų dviejų tomų „Europa“ ir „Amerika“ duomenų bazė. Šioje pasvetainėje skelbiami 98 šalių vietovardžiai – apie 70 tūkst. vietovardžių puslapių. Vartotojams sudaryta galimybė rasti sulietuvintą arba autentišką vietovardžio formą, pasitikrinti rašybą, kirčiavimą. Iki metų pabaigos naująją pasvetainę aplankė apie 5 tūkst. unikalių lankytojų (12 tūkst. apsilankymų). Peržiūrėta daugiau kaip 70 tūkst. rodinių.

4. Vertina ir tvirtina norminamuosius kalbos veikalus, terminijos šaltinius, teisės aktų terminus, konsultuoja institucijas ir asmenis terminų tvarkybos klausimais

2014 metais surengta 50 Terminologijos pakomisės posėdžių, iš jų vienas bendras su Žodyno pakomise. Posėdžiuose apsvaistyti į LRTB valstybės institucijų pateikti 1336 terminų straipsniai, 4 terminų žodynų rankraščiai, 1 žodyno papildymai, 2 Lietuvos terminų standartų projektai, 1 standarto papildymai, Europos Sąjungos institucijų per vieno langelio sistemą teikiamos terminologinės užklausos, botanikos ir zoologijos lietuviškos nomenklatūros pavadinimai, kiti terminologijos ir svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis klausimai.

Toliau tęstas Europos žodyno „Eurovoc“ 4.4 versijos svarstymas. Apsvarstyti socialinių klausimų, ekonomikos, prekybos, mokslo, tarptautinių santykių, gynybos ir kt. sričių terminai.

Kalbos komisijos posėdžiuose teigiamai įvertinti 3 terminų žodynai, 1 terminų standartas, aprobuoti 1288 terminų straipsniai (171 terminų straipsnių rinkinys). Tai valstybės institucijų prižiūrimų sričių (finansų, viešojo saugumo, kultūros, teisės, ekonomikos, transporto, komunikacijų, žemės ūkio, žuvininkystės ir maisto, energetikos, aplinkos, sveikatos, farmacijos, socialinės apsaugos, gynybos ir kt.) teisės aktų, dažniausiai jų projektų, terminai. 5 terminų straipsniai (2 rinkiniai) buvo įvertinti kaip teiktini, 4 terminų straipsniai (1 rinkinys) – kaip

neteiktini. Visus šiuos terminų straipsnius pateikė 25 valstybės institucijų terminijos komisijos (žr. 6 lentelę).

Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis skyriaus darbuotojai A. Ivanauskienė, G. Kazlauskaitė ir A. Umbrasas atliko 2010 m. daktaro disertacijų santraukų lietuvių kalba terminijos tyrimą. Buvo perskaityta daugiau kaip 400 santraukų, jose rastos klaidos suskirstytos funkciniais lygmenimis, gautų rezultatų pagrindu parengta elektroninė pateiktis.

Elektroniniu paštu ir telefonu suteikta apie 400 konsultacijų terminijos, svetimžodžių keitimo klausimais. Konsultuoti Europos Sąjungos institucijų vertėjai, redaktoriai, terminologai, Lietuvos institucijų valstybės tarnautojai, privačių įstaigų darbuotojai, kiti interesantai.

Konsultuoti žodynų rengėjai terminologijos, žodynų rengimo klausimais.

Teisės aktų terminų derinimas vieno langelio principu

Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 7 d. nutarimą Nr. 998 „Dėl Europos Sąjungos teisės aktų projektų terminų lietuvių kalba derinimo“ koordinuotas Europos Sąjungos institucijų pateiktų teisės aktų projektų terminų lietuvių kalba derinimas su Lietuvos valstybės institucijomis vieno langelio principu. Šį darbą atliko Kalbos komisijos sekretoriato Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis skyrius.

Per 2014 m. iš Europos Sąjungos institucijų lietuvių kalbos padalinių buvo gautos 25 terminologinės užklauskos dėl 32 įvairių sričių terminų. Atsakymai buvo parengti juos apsvarsčius ir suderinus su Lietuvos valstybės institucijomis.

Bendradarbiavimas su ES institucijomis terminijos klausimais

Birželio 6 d. vyko metinė Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos institucijų bei įstaigų terminologijos forumo (LTF) konferencija. Kalbos komisija buvo viena iš jos organizatorių (kartu su Europos Komisijos Vertimo raštu generalinio direktorato Lietuvių kalbos departamentu, Europos Sąjungos Taryba ir Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija).

Kalbos komisijos narė, Terminologijos pakomisės pirmininkė, Lietuvių kalbos instituto Terminologijos centro vadovė dr. Albina Auksoriūtė ir Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis skyriaus vedėja Audra Ivanauskienė dar kartą perrinktos į LTF koordinavimo grupę.

Kaip šios koordinavimo grupės narė A. Ivanauskienė dalyvavo 3 telefoninėse konferencijose, vykusiose Europos Komisijos atstovybėje Lietuvoje. Jose buvo aptarti įvairūs forumo veiklos klausimai, tarp jų ir planuojama 5-oji metinė konferencija, terminologijos seminarai ir kiti renginiai.

5. Rūpinasi lietuvių kalbos diegimu į informacines technologijas

Pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Informacinės visuomenės plėtros 2014–2020 metų programos „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ įgyvendinimo tarpinstitucinio 2015–2017 metų veiklos plano patvirtinimo projektui. Į planą pasiūlyta įtraukti priemonę „Plėtoti Valstybinės lietuvių kalbos komisijos įvertintų kalbos duomenų (Lietuvos Respublikos terminų banko, Konsultacijų banko ir kt.) bazes ir užtikrinti viešą jų prieigą“.

Kalbos komisijos pirmininkė D. Vaišnienė įtraukta į tarpinstitucinę Skaitmeninės darbotvarkės tarybą, kuri Susisiekimo ministerijai, Informacinės visuomenės plėtros 2014–2020 metų programos „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ koordinatoriui, padeda vertinti, kaip siekiama programoje numatytų tikslų ir kaip įgyvendinami joje nustatyti uždaviniai. Kalbos komisijos Kalbos technologijų pakomisė įtraukta į teminių grupių, su kuriomis bendradarbiauja Skaitmeninės darbotvarkės taryba, sąrašą.

Dalyvauta keliuose pasitarimuose Kultūros ministerijoje dėl Kalbos komisijos 2013 m. parengto Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl originalių lietuviškų arba lokalizuotų (išverstų į lietuvių kalbą) kompiuterinių programų naudojimo valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose, visose viešosiose interneto prieigos vietose“ projektą. 2014 m. projektas remiantis formaliomis priežastimis Vyriausybei nebuvo pateiktas.

Kalbos komisija, rūpindamasi lietuvių kalbos diegimu informacinėse technologijose, siekdama, kad Lietuvos rinkai skirti skaitmeniniai įrenginiai atitiktų vartotojų poreikius, t. y. būtų pritaikyti lietuvių kalbai, ir remdamasi Lietuvos kompiuterininkų sąjungos informacija, kad daugumos Lietuvoje platinamų nešiojamųjų kompiuterių klaviatūros nepritaikytos lietuvių kalbos raidynui – jose nepažymėtos savitosios lietuviškos raidės (ą, č, ę, è ir kt.), kreipėsi į nemažai Lietuvos informacinių ir ryšių technologijų įmonių vienijančią asociaciją „Infobalt“ ir pasiūlė bendradarbiauti sprendžiant visaverčio lietuviško raidyno vartojimo problemas.

Prieš dešimt metų lietuviškoje interneto srityje *lt* pradėti registruoti vardai, turintys savitųjų lietuvių kalbos abėcėlės raidžių. Sukakties proga Lietuvos kompiuterininkų sąjunga kartu su *lt* srities vardų registravimo tarnyba „Domreg.lt“, Valstybine lietuvių kalbos komisija ir asociacija „Infobalt“ surengė gražiausio lietuviškos srities *lt* vardo rinkimus. Iš šių institucijų atstovų sudaryta komisija atrinko 21 vardą ir pasiūlė patį gražiausią išrinkti naujienu portalu *Delfi.lt* skaitytojams. Gražiausiu išrinktas vaikų darželio svetainės vardas *klaužada.lt*.

Vasario 19 d. D. Vaišnienė Lietuvos edukologijos universitete vykusiame moksliniame metodiniame seminare „Lietuvių kalba, literatūra, metodika: naujovės, pokyčiai, tendencijos“ skaitė pranešimą „Lietuvių kalba informacinėje visuomenėje“.

6. Skelbia rekomendacijas dėl svetimžodžių atitikmenų, rūpinasi kalbos paveldu – tarmių ir etninių vietovardžių išsaugojimu, raštijos paminklų publikavimu ir kt.

Atsižvelgiant į skolintos leksikos tvarkybos ypatumus, Kalbos komisijos sausio 30 d. nutarimu Nr. N-3 (152) „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. gruodžio 18 d. nutarimo Nr. 68 „Dėl Didžiųjų kalbos klaidų sąrašo“ pakeitimo“ pakoreguota tokios leksikos norminimo tvarka – ji bus norminama „Kalbos patarimų“ knygomis, protokolinais nutarimais priimamomis rekomendacijomis. Kartu atsakyta skolinių dalies 1997 m. gruodžio 18 d. nutarimu Nr. 68 patvirtintame Didžiųjų kalbos klaidų sąrašo (1.1 papunkčio „Neteiktinos svetimybės ir jų dariniai“ ir 1.2 papunkčio „Nevartotinos naujosios svetimybės“). Didžiųjų kalbos klaidų sąrašo žodžių vertinimas nepasikeitė, ir toliau jie neteikiami bendrinei kalbai. Šie žodžiai perkelti į „Kalbos patarimų“ knygą „Leksika: skolinių vartojimas“ (2013).

Papildytas Svetimžodžių atitikmenų sąrašas (protoliniu nutarimu Nr. PN-6) – į jį įtraukta 40 vartosena aktualių kulinarijos, medicinos, meno sričių pavadinimų, pasiskolintų iš japonų kalbos. Kelios dešimtys rekomendacijų dėl įvairių sričių svetimžodžių atitikmenų pateikta Konsultacijų banke.

Kalbos komisijos suburta tarpinstitucinė darbo grupė, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 16 d. nutarimu Nr. 1270 „Dėl tarmių priemonių plano“ patvirtinto plano priemone „Surengti diskusijų, tarpinstitucinių pasitarimų (konferencijų) ciklą, siekiant nustatyti nykstančias tradicijas, papročius ir tarmes kaip raiškos priemonės ir pagrįsti jų išsaugojimo programų rengimo tikslingumą (prireikus parengti siūlymus Lietuvos Respublikos Vyriausybei)“, apibendrino 2013 metais surengtų regionuose vykusių susitikimų ir diskusijų išvadas ir parengė siūlymus Vyriausybei, kokiomis priemonėmis turėtų būti saugoma ir plėtojama etninė kultūra ir tarmės.

Vasario 21 d. D. Vaišnienė dalyvavo Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto kartu su Etninės kultūros globos taryba surengtoje diskusijoje „Tarmių metus užbaigus: nuveikti darbai ir lūkesčiai“ ir pristatė Kalbos komisijos suburtos darbo grupės parengtas rekomendacijas Vyriausybei dėl nykstančių tradicijų, papročių ir tarmių išsaugojimo. Rekomendacijos pristatytos Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto posėdyje.

Pagal Valstybinės kalbos norminimo, vartojimo, ugdymo ir sklaidos 2006–2015 m. programą 2014 m. Lietuvių kalbos institute baigta rengti Friedrichui Wilhelmui Haackui priskiriamo rankraštinio vokiečių–lietuvių kalbų žodyno (XVIII a. pr.) elektroninė versija, rengta seniausios bažnytinės knygos Lietuvoje (Joniškio 1599–1621 m. krikšto metrikų knygos) publikacija, pagal Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir

kaitos tyrimų 2011–2020 m. programą Vilniaus universitete pradėtas rengti elektroninis mokslo šaltinis „Istorinis lietuvių kalbos žodynas“ (F. Kuršaičio 1883 m. ir S. Daukanto 1852 m. žodynai).

7. Rūpinasi kalbos būkle švietimo įstaigose, visuomenės informavimo priemonėse, leidyboje, mokslo veikloje, viešajame gyvenime ir kitose srityse

Vadovėlių kalbos taisyklingumo vertinimas

Vadovėlių vertinimo pakomisė 2014 m. posėdžiavo 8 kartus ir apsvarstė 15 bendrojo lavinimo vadovėlių rankraščių – iš viso 25 knygas (kai kurie vadovėliai kelių dalių). Kalbos taisyklingumą patvirtinanti žyma iš karto suteikta 17 knygų, 4 knygos grąžintos leidykloms taisyti, 4 knygos – perleidžiamų vadovėlių rankraščiai, dėl jų teiktos tik pastabos.

Siekiant išsiaiškinti, iš kokių mokomųjų priemonių mokosi studentai, tęsta (pradėta 2013 m.) aukštųjų mokyklų vadovėlių kalbos taisyklingumo patikra. Vadovėlių vertinimo pakomisė įvertino 51 išleisto aukštųjų mokyklų vadovėlio kalbą: 2 vadovėlių kalba atitiko taisyklingumo reikalavimus, 19 vadovėlių atitiko iš dalies (vadovėliuose yra taisytinių dalykų), 30 vadovėlių kalba neatitiko taisyklingumo reikalavimų, juose palikta didelių žodyno, sintaksės, skyrybos, rašybos klaidų. Dėl šių vadovėlių kalbos parengti pastabų raštai leidykloms ir universitetams.

Sutvarkytos 79 vadovėlių kalbos recenzijos, parengti 26 raštai dėl vertinimo išvadų.

Birželio 19 d. Kalbos komisijos pirmininkė Daiva Vaišnienė ir Programų skyriaus vedėja Vilija Ragaišienė dalyvavo Švietimo ir mokslo ministerijos surengtame pasitarime dėl aukštųjų mokyklų vadovėlių kalbos vertinimo. Pasitarimo dalyviai nutarė, kad būtina ieškoti priemonių, užtikrinančių vadovėlių kalbos taisyklingumą ir turinio kokybę.

Studijų ir mokslo kalbos dalykai

Kalbos komisijos protokoliniu nutarimu Nr. PN-1 patvirtinta nauja 2003 m. parengtos Specialybės kalbos programos redakcija. Iš visų universitetinių aukštųjų mokyklų atstovų sudaryta darbo grupė atliko aukštosiose mokyklose dėstomo specialybės kalbos kurso programų apžvalgą ir pateikė naują Specialybės kalbos programos redakciją (pagrindiniai rengėjai – Kalbos komisijos nariai prof. dr. Albinas Drukteinis (KU) ir doc. dr. Irena Smetonienė (VU), taip pat doc. dr. Birutė Briaukienė (LSMU). Naujoje redakcijoje pabrėžiamas orientacinis programos pobūdis – konkrečioje aukštojoje mokykloje ji turėtų būti sudaroma atsižvelgiant į būsimos profesinės veiklos kalbos pobūdį, derinant ją su kitais tam tikros studijų programos artimo turinio dalykais.

Kalbos komisija pasiūlė į pasiektų studijų rezultatų lygmenų apibūdinimą įtraukti nuostatą dėl gebėjimo dėstyti taisyklinga lietuvių kalba, dalyko terminijos išmanymo. Studijų kokybės vertinimo centre vykusioje viešojoje diskusijoje dėl ekspertų grupės parengto Švietimo ir ugdymo studijų kryptių aprašo dalyvavo Kalbos komisijos pirmininko pavaduotoja J. Palionytė.

Sausio 14 d. D. Vaišnienė Seime vykusioje mokslinėje konferencijoje „Lietuvos pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai patirties konceptualios išvalgos aukštojo mokslo politikai“ skaitė pranešimą „Valstybinė kalba aukštajame moksle“.

Kalbos komisija kreipėsi į Lietuvos mokslo tarybą ir pasiūlė iš jos vykdomų programų finansuojamų žinybų, žodynų, enciklopedijų ir kt. leidinių rengėjus įpareigoti teikti vertinti Kalbos komisijai tų leidinių terminų straipsnius ir juos skelbti Lietuvos Respublikos terminų banke, užtikrinti iš Lietuvos mokslo tarybos vykdomų programų finansuojamų monografijų, žurnalų ir kitų mokslo leidinių kalbos taisyklingumą (numatyti finansavimą lietuvių kalbos redaktoriui, nustatyti leidinių rankraščių kalbos taisyklingumo vertinimo kriterijus ir kt.). Į šiuos siūlymus Lietuvos mokslo taryba ketina atsižvelgti tik iš dalies.

Gegužės 8 d. kartu su Lietuvos mokslų akademija surengta diskusija „Mokslas ir lietuvių kalba: dialogas“. Pranešimus skaitė D. Vaišnienė, A. Auksoriūtė, A. Ivanauskienė. Diskusijoje kalbėta apie būdus, galinčius sušvelninti anglų kalbos dominavimą mokslo srityje, – intensyvesnį lietuviškos terminijos kūrimą, didesnę mokslo ir studijų institucijų dėmesį terminų žodynų

rengimui, motyvacijos vartoti lietuvių kalbą mokslo srityje stiprinimą, būtinybę daugiau dėmesio skirti mokslo populiarinimui.

2014 m. baigtas lietuvių kalbos būklės aukštosiose mokyklose tyrimas „Mokslo kalba“. Kalbos komisijos ekspertai įvertino 77 vadovėlių, 1068 magistro darbų ir 714 daktaro disertacijų santraukų kalbą. Nustatyta, kad 66 proc. vadovėlių kalba neatitiko taisyklingumo reikalavimų, net 38 proc. magistro darbų ir 17 proc. daktaro disertacijų santraukų priskirtinos žemo raštingumo lygiui. Lapkričio 28 d. tyrimo rezultatus D. Vaišnienė ir V. Ragaišienė pristatė Lietuvos universitetų rektorių konferencijos posėdyje. Kalbos komisija kartu su Rektorių konferencija kreipėsi į Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministeriją – pasiūlyta peržiūrėti bendrojo ugdymo lietuvių kalbos programas: stiprinti sisteminių lietuvių kalbos mokymą ir suteikti bendrojo ugdymo mokyklų absolventams reikiamus lietuvių kalbos pagrindus. Nustačius nepakankamą lietuvių kalbos kokybę aukštojo mokslo, o kartu ir viso mokslo srityje pradėtos rengti rekomendacijos dėl lietuvių mokslo kalbos ir jo plėtros.

Rugsėjo 26 d. Vilniaus universitete vykusioje viešojoje diskusijoje „Mokslo kalba ir daugiakalbystė“ dalyvavo J. Palionytė. Diskusijos dalyviai svarstė, kokia nacionalinių kalbų ateitis mokslo srityje, kur vis daugiau erdvės užima anglų kalba.

Mykolo Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Filosofijos ir humanistikos institutas ir Valstybinė lietuvių kalbos komisija lapkričio 28 d. surengė tradicinę mokslinę konferenciją, skirtą specialybės kalbos problemoms. Šių metų konferencijos tema – „Specialybės kalba: normų kaita ir kodifikavimas“. J. Palionytė konferencijos dalyvius supažindino su komisijos atliekamu tyrimu „Mokslo kalba“.

Kiti su švietimo sritimi susiję darbai

Kalbos komisija ne kartą yra atkreipusi įvairių institucijų dėmesį, kad būtina tiksliau reglamentuoti lietuvių kalbos kaip užsienio kalbos mokymą ir sertifikavimą. Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas paprašė Švietimo ir mokslo ministeriją ir Kalbos komisiją iki 2015 m. sausio 1 d. parengti Lietuvių kalbos mokėjimo vertinimo sistemą.

Gegužės 19 d. Švietimo ir mokslo ministerijoje Kalbos komisijos, Švietimo ir mokslo ministerijos, Ugdymo plėtotės centro, Nacionalinio egzaminų centro, Vilniaus universiteto Lituanistinių studijų katedros atstovai aptarė valstybinės kalbos, užsienio lietuvių, užsieniečių, besimokančių lietuvių kalbos, pasiekimų vertinimo klausimus.

Birželio 20 d. Kalbos komisija surengė pasitarimą, kuriame nagrinėta esama lietuvių kalbos, kaip užsienio ir valstybinės kalbos, mokymo, pasiekimų vertinimo padėtis. Pasitarime dalyvavo VU Lituanistinių studijų katedros, LEU Lietuvių kalbos ir kultūros centro, VDU Tarpkultūrinės komunikacijos ir daugiakalbystės tyrimų centro, KU Kalbų ir kultūrų centro, Lietuvių kalbos instituto, Ugdymo plėtotės centro, kalbos praktikos centro „Lingua Lituanica“, Kultūros ministerijos atstovai.

Kalbos komisijos ekspertai įvertino lietuvių kalbos kaip negimtosios mokėjimo lygių aprašus (A1 „Lūžis“, A2 „Pusiaukelė“, B1 „Slenkstis“, B2 „Aukštuma“), ekspertų pastabos spalio 22 d. Kalbos komisijos surengtame pasitarime aptartos su aprašų rengėjomis – VU Lituanistinių studijų katedros specialistėmis, taip pat su LEU Lietuvių kalbos ir kultūros centro, Lietuvių kalbos instituto, Ugdymo plėtotės centro, „Lingua Lituanica“ atstovais.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai ne pirmą kartą pasiūlyta numatyti priemones, kurios užtikrintų geresnę Lietuvos bendrojo ugdymo sistemoje dirbančių mokytojų kalbos kokybę: organizuojant mokyklų veiklos išorinį vertinimą atsižvelgti į perteikiamo ugdymo turinio kalbos taisyklingumą, papildyti Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatus, kad visi pakartotinai atestuojami mokytojai, pretenduojantys įgyti aukštesnę kvalifikacinę kategoriją, atnaujintų lietuvių kalbos žinias ir išklaustų specialų kalbos kursą, Atestacijos nuostatų 1 priedą papildyti nuostata dėl taisyklingos kalbos. Taip pat turėtų būti papildyti atestuojamo mokytojo veiklos vertinimo metodai ir procedūros, įtraukiant mokytojo kalbos kokybės vertinimą. Į šiuos siūlymus Švietimo ir mokslo ministerija kol kas neatsižvelgė.

Metų pradžioje Kalbos komisijoje su Valstybinių brandos egzaminų vertinimo komisijos narėmis aptartas Lietuvių kalbos ir literatūros baigiamųjų darbų kalbos vertinimo aprašas. Juo vadovautasi vertinant 2014 metų mokinių baigiamuosius darbus.

Kalbos komisijoje svarstyta pagrindinio ugdymo lietuvių kalbos ir literatūros programos projekto kalbos mokymo dalis. Programos rengėjams patarta kalbos dalį papildyti, kai kuriuos dalykus (sintaksės, skyrybos) konkretinti.

D. Vaišnienė dalyvavo Vilniaus savivaldybės surengtame susitikime su mokyklų vadovais, kuriame aptartas lietuvių kalbos mokymas, pasiekimai ir jų vertinimas, pateikti 2014 m. brandos egzaminų rezultatai, tarptautinių tyrimų duomenys. D. Vaišnienė kalbėjo apie Kalbos komisijos pradėtus darbus, susijusius su valstybinės kalbos mokymo stiprinimu, brandos egzaminų vertinimo instrukcijos tobulinimu.

Kalbos konsultacijos internetu ir telefonu

2014 m. suteikta apie 37 500 kalbos konsultacijų, iš jų internetu 15 240, telefonu apie 22 300. VĮ Registrų centrai per specialią elektroninę sistemą suteiktos 20 895 konsultacijos dėl juridinių asmenų pavadinimų atitikties lietuvių bendrinės kalbos normoms.

Per dieną atsakoma maždaug į 180 klausimų.

Internetiniame Kalbos konsultacijų banke per metus žiūrėta daugiau kaip 4 mln. rodinių. Apibendrinti Konsultacijų banko lankytojų 2014 metais atliktos paieškos ir pateiktų užklausų rezultatai rodo, kad daugiausia domėtasi ir ieškota informacijos leksikos (37 proc.) ir sintaksės (30 proc.) klausimais. Kaip ir 2013 m., išlieka gana didelis domėjimasis rašybos dalykais (15 proc. visų klausimų) – pirmiausia tai sietina su juridinių asmenų pavadinimų taisyklingumu. Toliau eina skyryba (10 proc.), žodžių daryba (4 proc.), morfologija (2 proc.), kirčiavimas ir tartis (1 proc.), kita (1 proc.).

Nuo 2013 m. gegužės 1 d., Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 1452 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 12 d. nutarimo Nr. 1407 „Dėl Juridinių asmenų registro įsteigimo ir Juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ patvirtinus Juridinių asmenų registro nuostatų pakeitimus, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos konsultantai VĮ Registrų centrai teikia konsultacijas dėl juridinių asmenų pavadinimų atitikties lietuvių bendrinės kalbos normoms.

Iš 2014 m. suteiktų 20 895 konsultacijų 68 proc. pavadinimų buvo įvertinti kaip atitinkantys bendrinės kalbos normas (palyginti su 2013 m., teigiamai įvertintų pavadinimų padaugėjo 3 procentais), 32 proc. pavadinimų jų neatitiko. Daugiausia (12 proc.) pavadinimų neigiamai įvertinta dėl formalių rašybos reikalavimų nesilaikymo (pavadinimai parašyti didžiosiomis raidėmis, tiesioginės reikšmės pavadinimai išskirti kabutėmis, simboliniai neišskirti ir pan.). 9 proc. netinkamų pavadinimų sudarė ne lietuvių kalbos arba begalūniai dirbtiniai žodžiai, 11 proc. atmesta dėl įvairių kitų priežasčių (pavadinimą sudarantys žodžiai nesusieti tarpusavyje, pavartotos ne lietuvių kalbos abėcėlės raidės, nenorminiai žodžiai, santrumpos, skaitmenys, palikta rašybos klaidų ir pan.).

Dėl pavadinimų taisyklingumo konsultuojami ir įmonių steigėjai, tokios konsultacijos sudaro apie 7 proc. visų telefonu ir elektroniniu paštu teikiamų konsultacijų.

Visuomenės kalbiniam švietimui skirtos priemonės

Kalbos komisijos užsakymu paskelbti 167 teminiai spaudos leidinių puslapiai, finansuotos 202 televizijos laidos (žr. 1 priedą).

Nemokamai viešosioms bibliotekoms perduoti 789 visuomenės švietimui ir mokymui (si) skirti lituanistiniai leidiniai.

Kalbos komisija, kaip partnerė, dalyvavo įgyvendinant Lietuvos moksleivių sąjungos iniciuotą programą „Kalbą kuriu AŠ!“, kuria siekta priminti nacionalinę problemą – netaisyklingą kalbos vartojimą bei sumenkusį raštingumą. D. Vaišnienė dalyvavo kovo 12 d. Seime vykusioje diskusijoje „Ateities kalbą kuriame šiandien“ ir kalbėjo apie valstybinės kalbos svarbą, kalbos politiką ir perspektyvas.

Septintą kartą surengtas Nacionalinio diktanto konkursas. Pirmajame konkurso etape dalyvavo per 7000 žmonių (2013 m. – apie 3000), diktantas rašytas visose Lietuvos savivaldybėse, Vilniaus knygų mugėje ir Lietuvos ambasadose užsienyje. Konkurso rengia VšĮ Pilietinės minties institutas, Kalbos komisija yra viena iš jo partnerių. Konkurso rengėjai konsultuoti diktanto organizavimo, vertinimo, informacinių tekstų kūrimo klausimais. Parengti ir svetainėje paskelbti Nacionalinio diktanto konkurso abiejų turų tekstai su rašybos ir skyrybos paaiškinimais.

Surengtas 7-asis nacionalinis moksleivių konkursas „Švari kalba – švari galva“. Jame dalyvauti galėjo ne tik Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų 6–10 klasių mokiniai, bet ir užsienio lietuviškų mokyklų ir mokyklėlių lankytojai. Nacionalinį konkursą organizuoja Švietimo ir mokslo ministerija, Valstybinė lietuvių kalbos komisija ir kalbinių technologijų bendrovė „Tilde IT“. Padėti rengti, redaguoti konkurso informaciniai tekstai, recenzuotos konkurso 5 klasėms skirtos užduotys.

Gegužės 9 d. Lietuvos edukologijos universitete vyko trečioji respublikinė 9–12 klasių mokinių tiriamųjų ir kūrybinių darbų konferencija „Aš ir kalba“. Kalbos komisija buvo viena iš renginio rėmėjų.

Gegužės 16 d. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijoje buvo apdovanoti Tarptautinio epistolinio rašinio konkurso nacionalinio etapo laureatai. Renginyje D. Vaišnienė dviem moksleivėms įteikė Kalbos komisijos prizus už taisyklingą, sklandžią ir stilingą kalbą.

Kalbos komisija prisidėjo prie konkurso „Mažasis diktantas 2014“, kuriame dalyvavo Vilniaus miesto mokyklų 4 klasių mokiniai, rengimo. Konkurso tikslas – ugdyti pradinio mokyklinio amžiaus mokinių, besimokančių skirtingų dėstomųjų kalbų mokyklose, taisyklingo rašymo lietuvių kalba įgūdžius, formuoti teigiamas taisyklingos valstybinės kalbos vartosenos nuostatas.

Birželio 9 d. Bendrojo skyriaus vedėja A. Dvylytė ir Konsultacijų grupės vadovė S. Sereikienė vedė seminarą Seimo kanceliarijos darbuotojams. Seminaro dalyviai supažindinti su leksikos naujovėmis, aptarti kiti Seimo darbuotojus dominę klausimai (nelietuviškų asmenvardžių gramatinimas, kai kurie rašybos dalykai).

Sausio 24 d. D. Vaišnienė Mažeikių Merkelio Račkausko gimnazijoje vykusioje mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Kristijonas Donelaitis – po 300 metų...“ skaitė pranešimą „Kalba ir valstybė“. Konferencijoje dalyvavo daugiau kaip 100 Žemaitijos regiono mokytojų.

Rugsėjo 19 d. D. Vaišnienė Burbiškio dvare vykusioje respublikinėje konferencijoje „Literatūros kanonas. Kristijonas Donelaitis“ skaitė pranešimą „Valstybinės lietuvių kalbos politika ir jos įgyvendinimas“.

Bendradarbiauta su LRT televizijos laidos „Laba diena, Lietuva“ kūrėjais – antroje metų pusėje kas antrą savaitę Kalbos komisijos darbuotojai žiūrovus supažindindavo su kalbos aktualijomis.

8. Bendradarbiauja su Kalbos inspekcija ir kalbos tvarkytojais, teikia konsultacijas kalbos vartosenos ir kalbos politikos klausimais

Kalbos inspekcijai persiųsti nagrinėti 2 raštai ir 24 elektroniniai laiškai apie galimai netaisyklingo kalbos vartojimo atvejus.

Apsvarstyta 2013 m. Kalbos inspekcijos veiklos ataskaita.

Kalbos komisijos pirmininkė D. Vaišnienė lankėsi Jurbarko, Šalčininkų, Radviliškio rajonų savivaldybėse. Su savivaldybių vadovais ir kalbos tvarkytojais aptarta, kaip atliekama valstybinės kalbos vartojimo ir taisyklingumo kontrolės funkcija.

Palaikomi ryšiai su savivaldybių kalbos tvarkytojais, jiems teikiamos konsultacijos telefonu ir el. paštu.

9. Įgyvendina kitas teisės aktų nustatytas funkcijas

Kalbos komisijos iniciatyva kartu su Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitetu, talkinant Prancūzų institutui Lietuvoje, kovo 24 d. Seime surengta tarptautinė konferencija „Valstybinės kalbos politika: išvalgos ir gairės“. Pranešimus skaitė Kalbos komisijos pirmininkė Daiva Vaišnienė, narės Rita Miliūnaitė, Lina Murinienė, Meilutė Ramonienė, Irena Smetonienė. Su savo šalių kalbos politiką reglamentuojančiais dokumentais, kai kuriais jų įgyvendinimo aspektais supažindino konferencijos svečiai iš Estijos, Latvijos, Danijos, Prancūzijos. Daugelis šalių susiduria su tomis pačiomis problemomis – stiprėjančiu (ypač per verslą) anglų kalbos poveikiu, nepakankamu nacionalinių kalbų pritaikymu informacinėse technologijose, per menku įvairių visuomenės grupių į(si)traukimu svarstant kalbos klausimus ir kt.

28-ajai Jungtinių Tautų Geografinių pavadinimų ekspertų grupės (UNGEN) sesijai kartu su Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos, Lietuvių kalbos instituto, VĮ Registrų centro ir UAB Aerogeodezijos instituto specialistais parengta Baltijos skyriaus ataskaitos dalis, kurioje pateikta informacija apie Lietuvos ekspertų veiklą.

Vilniaus apygardos administraciniam teismui, vėliau Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui pateikti atsiliepipimai į leidyklos „Žara“ apeliacinius skundus, kuriuose prašoma įpareigoti Kalbos komisiją atsakyti į leidyklos raštuose išdėstytus klausimus. Vilniaus apygardos administracinio teismo posėdyje dalyvavo A. Dvylytė ir Kalbos komisijos juriskonsultas S. Česnavičius. Teismams pateikta informacija, įrodanti, kad Kalbos komisija į minėtus raštus ir juose išdėstytus klausimus yra atsakiusi. Teismai leidyklos skundus atmetė.

Vyriausiajai administracinių ginčų komisijai pateiktas atsiliepipimas į asmens skundą dėl VĮ Registrų centro sprendimo į Juridinių asmenų registrą neįtraukti įmonės pavadinimo, kuris neatitinka Civilinio kodekso 2.40 str. 2 dalies ir Valstybinės kalbos įstatymo 16 str. reikalavimų. Vyriausiosios administracinių ginčų komisijos posėdyje dalyvavo J. Palionytė ir A. Dvylytė. Komisija skundą atmetė. Vilniaus apygardos administraciniam teismui pateiktas atsiliepipimas į to paties asmens apeliacinį skundą.

Birželio 9 d. Lietuvos Respublikos Seime vykusioje 8-ojoje tarptautinėje konferencijoje „Kalbų mokymo ir mokymosi modernizavimas Europoje: įvairovė, kokybė, reikšmė mobilumui ir darbui“ D. Vaišnienė skaitė pranešimą „Kalba šiuolaikinėje visuomenėje: nuo susikalbėjimo iki savimonės dalykų“.

Rugsėjo 27–28 d. Florencijoje D. Vaišnienė dalyvavo 12-ojoje Europos nacionalinių kalbų institucijų federacijos (EFNIL), kurios narė yra ir Kalbos komisija, konferencijoje „Kalbos vartojimas universitetinėse studijose ir moksle: praeitis, dabartis, ateitis“. Konferencijos rezoliucijoje pabrėžiama, kad pastaraisiais metais Europoje vyksta spartūs mokslo ir studijų srities pokyčiai, įtvirtinantys išimtinę anglų kalbos vartojimo pirmenybę. EFNIL nariai atkreipia dėmesį, kad tai kelia pavojų Europos kalbų įvairovei, menkina mokslininkų galimybes savo tyrimus pristatyti visuomenei ir neskatina terminijos kūrimo nacionalinėmis kalbomis. Federacija, nors ir pripažindama anglų kalbą kaip tarptautinę mokslinio bendradarbiavimo kalbą, ją siūlo vartoti kaip pagalbinę ir neskatinti vienakalbės mokslo ir studijų aplinkos.

D. Vaišnienė paskirta UNESCO programos „Informacija visiems“ Lietuvos nacionalinio komiteto, kurį įsteigė Lietuvos nacionalinės UNESCO atstovybės vykdomasis komitetas, nare. Nacionalinio komiteto tikslas – telkti valdžios, privačiojo ir nevyriausybinių sektorių informacijos ir žinių srities specialistus, mokslininkus ir kitus su programos tikslais susijusių sričių atstovus, kad būtų užtikrintas Lietuvos Respublikos dalyvavimas programoje „Informacija visiems“ pagal pagrindines jos sritis: informaciją vystymuisi, informacinį raštingumą, informacijos saugojimą, informacijos etiką, informacijos prieinamumą ir daugiakalbystę.

Spalio 13 d. D. Vaišnienė ir J. Palionytė susitiko su Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) aukštojo komisaro tautinių mažumų klausimais biuro teisės eksperte Veronika Kristkova. Susitikime aptarti su asmenvardžių rašyba susiję klausimai.

Spalio 17 d. Radviliškio švietimo centre D. Vaišnienė susitiko su rajono savivaldybės mokyklų ir kitų įstaigų vadovais. Susitikime kalbėta apie valstybinės kalbos politiką ir jos įgyvendinimą.

Lapkričio 6 d. Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakultete Lietuvos geografų draugijos kartu su Etninės kultūros globos taryba surengtoje viešoje diskusijoje dėl Lietuvos gyvenamųjų vietovių vardų išsaugojimo dalyvavo Kalbos komisijos Vardyno pakomisės narys Laimutis Bilkis ir vyr. specialistė A. Pangonytė.

Lapkričio 18–20 d. D. Vaišnienė Stokholmo universitete skaitė paskaitas apie lietuvių kalbos raidą ir kalbos politiką Lietuvoje.

Kalbos komisijos 2014 metų strateginiame plane numatyti darbai atlikti, planuoti rezultatai pasiekti. Svarbiausi veiksniai, padėję įgyvendinti užsibrėžtus uždavinius, buvo šie: racionalus žmogiškųjų išteklių ir asignavimų naudojimas, ilgametis norminamosios veiklos įdirbis, glaudus bendradarbiavimas su kitomis valstybės institucijomis ir įvairių sričių specialistais, kt.

Komisijos pirmininkė

Daiva Vaišnienė